

Værslev Præsteskov

Carsten Clausen og Hans Guldager Christiansen

2012

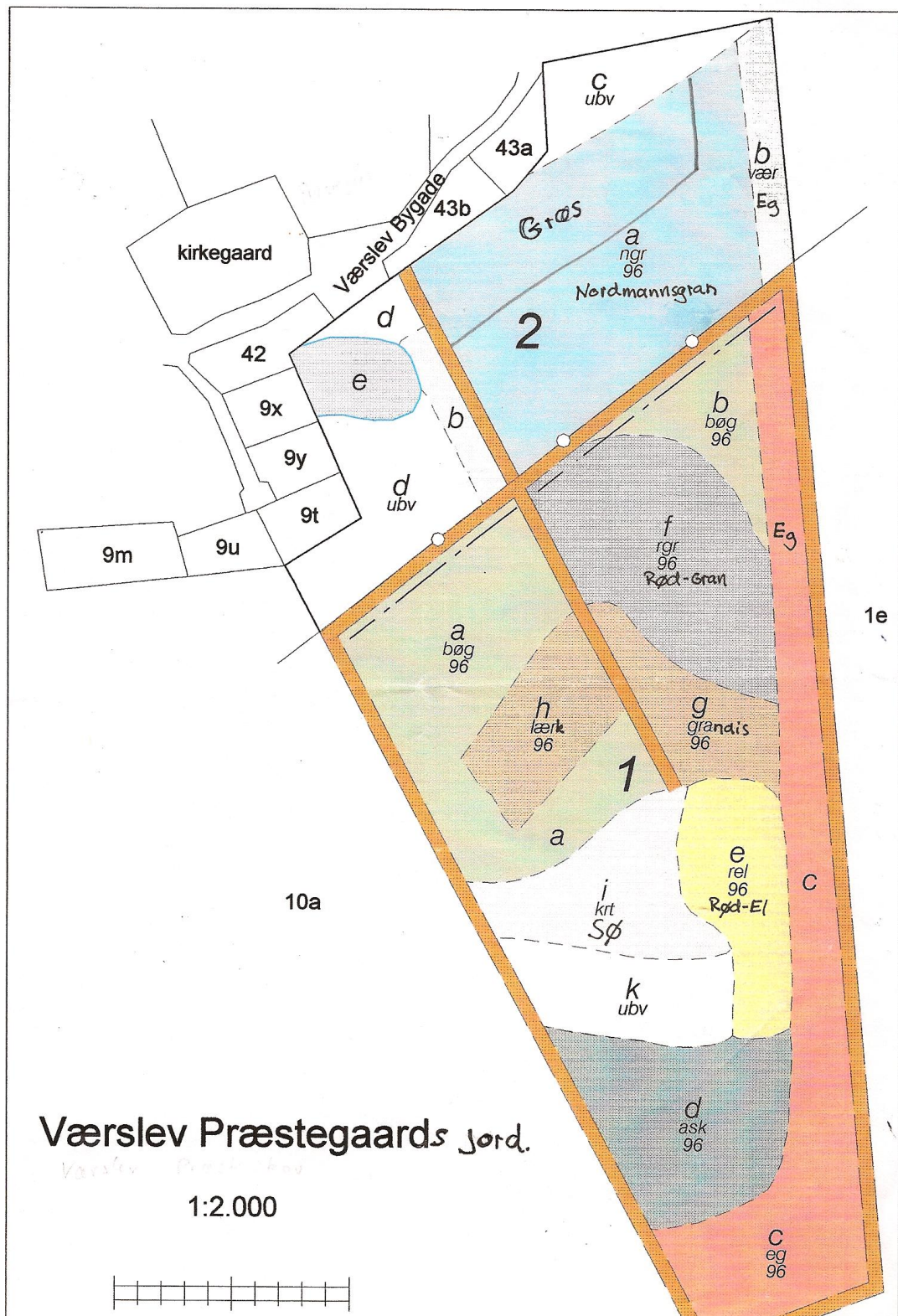
Indledning

Værsløv er en lille landsby, der ligger ca. 8 km øst for Kalundborg. I foråret 2011 lod Værsløv menighedsråd udgrave en ca. 1/2 ha stor sø på Værsløv Præstegårds jorde. I forvejen var der vandhuller og mose på stedet ved navn Kulmose, se figur 1. I dag ligger søen omgivet af mose og eng og udenom dette har menighedsrådet i 1996 anlagt en skov med forskellige træarter, se figur 2.

På Carstens initiativ besøgte Danmarks Naturfredningsforenings Kalundborg afdeling stedet i maj 2011, og vi begyndte at registrere dyr og især planter i området. Siden har Carsten besøgt stedet jævnligt, Hans har stået for de mere tvivlsomme plante-bestemmelser.

Figur 1. Geodætisk Instituts kort 1:25.000 over Værsløv. Værsløv Præsteskov ligger lidt syd for Værsløv kirke og omkring Kulmose, der tidligere fik vand fra Tranemose, som ligger øst for Værsløv.

Figur 2. Matrikelkort over Værsløv Præstegaards jord, 1995. Søen er gravet i område "i".

Baggrund

Værsløv Præsteskov er plantet omkring Kulmose, se figur 1 og forsiden. Søen er udgravet i området med matrikelbetegnelse "i". Området har tidligere fået tilført vand fra den nærliggende Tranemose og har afløb til Kalundborg Fjord gennem Kærby å. Tranemose har endvidere afløb til Tissø gennem Tranemose å.

I vikingetiden, år ca. 750-1050, var vandstanden overalt i Danmark 1-2 m højere end i dag. Der var enorme mængder af søer, moser og vådområder, åer og bække var også mere vandrige dengang. Den letteste måde at komme rundt i landet på var at sejle. Det er derfor ikke utænkeligt, at man fra gammel tid har benyttet vandvejen fra Kalundborg Fjord gennem vandsystemet Kærby å, Kulmose, Tranemose og Tranemose å til Tissø. Både ved Kalundborg Fjord og ved Tissø var der store vikingebebyggelser, og netop vikingerne var kendt for at kunne benytte selv mindre vandveje på deres rejser rundt i verden. I vort tilfælde er der nok også tale om mindre både, hvis det har været aktuelt.

Syd for Kulmose er der en stedsbetegnelse "Fjællebro", se figur 1. Det kan måske henvise til, at der tidligere har været et større vandløb her med bro over.

Artslisterne

Vi har fundet mange forskellige arter af planter og dyr i det varierede landskab, og bagerst i rapporten ses artslisterne. Et sp. efter artsnavn betyder, at arten ikke er nærmere bestemt. Det er især planterne, der er eftersøgt og bestemt grundigt. Bemærkelsesværdigt er det, at skoven rummer ca. 1.000 Skov-Hullæbe (2011), som er en vild dansk orkidé med en spændende biologi, som vi kort omtaler herunder. Desuden nævner vi de arter, som er *-arter på Danmarks Miljøundersøgelses skemaer over vandhuller, moser og enge. *-arter er planter, som DMU anser for at være "positiv-arter", altså planter, som vokser i gode naturområder og som tæller i positiv retning i bedømmelsen af naturområdet. Vi omtaler også nogle få andre udvalgte arter fra skoven, engen og søen.

Søens planter

I alt har vi noteret 30 arter fra søen. Planterne er fra selve søen eller fra den våde del af bredden. I søen findes følgende *-arter: Kors-Andemad, Vandrøllike og Vejbred-Skeblad.

Det kan være svært at afgøre, om planter i kanten af søen tilhører selve søen eller mosen rundt om søen. Vi har anset nogle arter for at tilhøre søen, men de står i DMUs feltskemaer som moseplanter. Følgende planter er "mose-*-arter", men de står altså også i søen: Eng-Kabbeleje, Eng-Karse, Eng-Nellikerod, Sump-Forglemmigej, Tykbladet Ærenpris og Vandkarse.

En ikke almindelig plante, som også vokser i søen, er Billebo-Klaseskærm. Skærmplanten ligner et lille Baobabtræ med sin opsvulmede stængel og udbredte grene.

Mosens og engens planter

Foruden mose-*-arterne nævnt under søen findes følgende arter i mosen, og de er alle *-arter i feltskema til mose og kær: Eng-Forglemmigej, Glanskapslet Siv, Kær-Snerre, Sump-Snerre og Trævlekrone. Desuden findes der Alm. Brunelle, som i feltskemaerne anses for at være en **stjerneart, altså en "særlig værdifuld positiv-art".

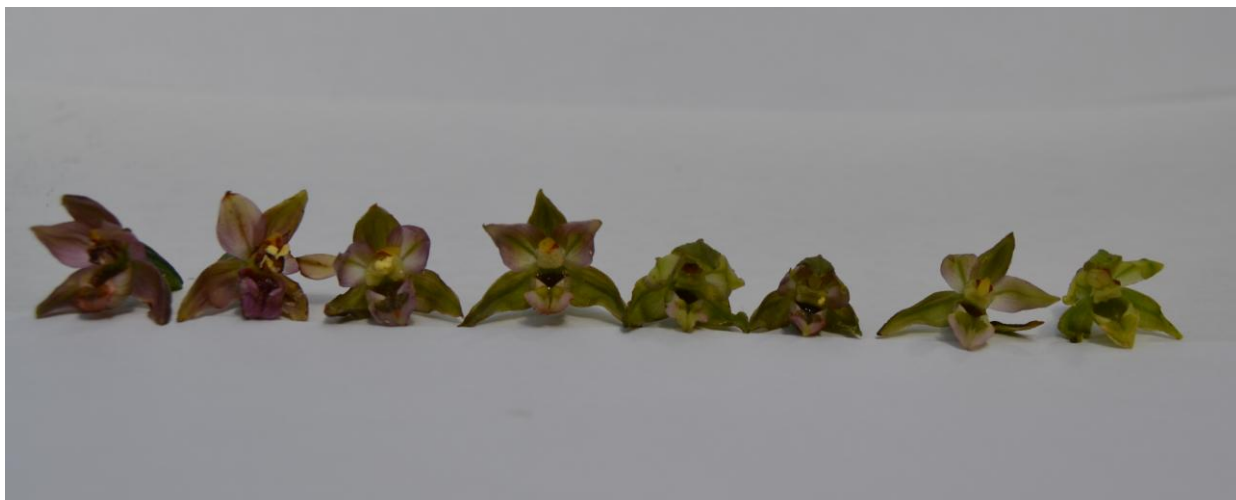
Mosen glider nogle steder over i eng, og blandt engens planter regnes Dunet Dueurt som en *-art. Det gør Smalbladet Mangeløv også, men her er vi usikker på bestemmelsen.

Generelt kan man sige om de våde dele af Vørslev Præsteskov, at sø og mose er ganske næringsrig og med en del næringskrævende arter som Stor Nælde og Grenet Pindsvineknop. Men der er også mange arter, som viser, at naturområdet er værdifuldt.

Skovens planter

Skov-Hullæbe er en plante, som indfinder sig hurtigt i nyplantede skove, hvis forholdene er egnede. Det er bemærkelsesværdigt, at der her er så mange som ca. 1.000. Skov-Hullæberne findes hovedsagelig i de sydlige dele af Vørslev Præsteskov, d.v.s. i partierne e (Rød-El), d (Ask), c (Eg), g (Grandis), f (Rød-Gran) og dele af a og b med Bøg. Omkring søen er der også plantet en del Birk, hvor Skov-Hullæberne ligeledes findes.

De enkelte Skov-Hullæber kan blive ganske store og med op til 100 blomster på en plante. Blomsterne varierer i både form og farve, se figur 3.

Figur 3. Forskellige farver og former af Skov-Hullæbe.

Skov-Hullæbe bestøves af hvepse. De drikker den gærede nektar, som findes i inderlæben. Hvepse får derved hæftet klæbelegemer med pollen på sig, og de efterhånden berusede hvepse tumler fra den ene blomst til den anden og bestøver derved blomsterne. Måske er det hvepsene selv, der bringer gærcellerne rundt til Skov-Hullæbeblomsterne, så nektaren efterhånden gærer. Det er morsomt at se hvepsene usikkert flyve rundt mellem Skov-Hullæbeblomster og de øvrige omgivelser. Carsten har endda set døde hvepse ved blomsterne. Drikker de sig ligefrem ihjel?

Andre dyr kan også godt lide Skov-Hullæber. Af og til ses afbidte Skov-Hullæber. Det er rådyr, som åbenbart synes om Skov-Hullæbeblomster, de smager nok også sødt pga. nektaren.

Man må nok regne med, at efterhånden som skoven bliver ældre, vil Skov-Hullæberne forsvinde igen.

Spidsbladet Steffensurt. I frodige sjællandske skove finder man ofte Dunet Steffensurt. Her i skoven findes en anden og mere ualmindelig Steffensurt, nemlig Spidsbladet Steffensurt. Bladene på Spidsbladet Steffensurt er mere glinsende end på den almindelige Dunet Steffensurt. På Spidsbladet Steffensurt er stænglen glat, mens den er dunet på Dunet Steffensurt.

River. I det lille krat, ved P-pladsen syd for Vørslev kirke, vokser der adskillige middelalderlige kulturplanter, bl.a. Alm. Katost, Mørk Kongelys, Ru Kulsukker med hvide blomster, Gærde-Kartebolle, Ensidig Klokke, Pastinak og River, se figur 4.

Figur 4. River, nederst anes de små, blå blomster.

River er en ca. 1 m lang slyngende plante med en meget ru og rivende stængel, deraf navnet. Den har små, mørkeblå blomster og træffes hist og her på Sjælland, især ved gamle fiskerlejer og i landsbyer. Den findes bl.a. ved Ulstrup Sønderstrand, netop ved en ophalerplads, og kan ses i større mængde i krat overfor Solitudevej i Kalundborg. Man ved ikke, hvad den blev brugt til i gamle dage, men dens forekomst her og andre steder blandt andre kulturplanter er påfaldende.

Afslutning

Vørslev Præsteskov besøges ofte af bl.a. dagplejemødre med deres børn, men også omegnens beboere kommer her. Der er anlagt legeplads og grillplads med bord/bænksæt, ligeledes er der opsat bord/bænksæt ved søen, dette er udført i samarbejde mellem menighedsråd og beboerforeningen.

Det er vores håb, at mange besøgende kan få glæde af den dejlige naturperle. Måske kan vores lille bidrag hjælpe med til, at vi alle får øjnene op for den mangfoldighed, som sådan et lille område kan rumme. Vi skal alle hjælpe til at værne om disse naturværdier.

Tak

En stor tak fordi vi fik mulighed for at lave denne rapport. En særlig tak til Anne Clausen for værdifuld hjælp med redigering og til Tommy Kristoffersen for bestemmelse af edderkopper og vandinsekter.

Alle fotos: Carsten Clausen. Evt. kontakt:carstenbclausen@hotmail.dk

Den udgravede sø

Artslister

Urter på land

Aften-Pragtstjerne
Ager-Kål
Ager-Padderok
Ager-Sennep
Ager-Snerle
Ager-Stedmoderblomst
Ager-Svinemælk
Ager-Tidsel
Ager-Vejbred
Alm. Brandbæger
Alm. Brunelle
Alm. Fredløs
Alm. Fuglegræs
Alm. Hanekro
Alm. Hønsetarm
Alm. Hundegræs
Alm. Hvede
Alm. Hulsvøb
Alm. Katost
Alm. Kongepen
Alm. Kvik
Alm. Mangeløv
Alm. Mjødurt
Alm. Pengeurt
Alm. Pomerans-Høgeurt
Alm. Røllike
Alm. Skjolddrager
Alm. Stedmoderblomst
Alm. Svinemælk
Bellis
Bidende Ranunkel
Bitter Bakkestjerne
Bittersød Natskygge
Bleg Pileurt
Blød Hejre
Blød Storkenæb
Burre sp.
Burre-Snerre
Butbladet Skræppe
Byg
Cikorie
Citron-Melisse
Draphavre
Døvnælde
Dunet Dueurt
Eng-Brandbæger
Eng-Forglemmigej
Eng-Gedeskæg
Engkarse
Eng-Nellikerod
Eng-Rævehale
Ensidig Klokke
Enårig Rapgræs

Feber-Nellikerod
Fersken-Pileurt
Fliget Brøndsel
Foder-Vikke
Følfod
Gaffel-Vortemælk
Gederams
Glanskapslet Siv
Glat Ærenpris
Glat Dueurt
Glat Vejbred
Gold Hejre
Grenet Pindsvineknop
Gul Kløver
Gærde-Kartebolle
Gærde-Snerle
Hamp-Hanekro
Haremad
Havre
Hjortetrøst
Horse-Tidsel
Humle-Sneglebælg
Hvas Randfrø
Hvid Kløver
Hvid Snerre
Hvidmelet Gåsefod
Hyrdetaske
Høj Nellikerod
Høst-Borst
Håret Høgeurt
Kanadisk Bakkestjerne
Kanadisk Gyldenris
Kløftet Storkenæb
Kløver sp.
Knæbøjet Rævehale
Knippe-Star
Korsknap
Kruset Skræppe
Kruset Tidsel
Krybende Potentil
Kæmpe-Bjørneklo
Kær-Snerre
Kær-Svinemælk
Kær-Tidsel
Kål-Tidsel
Lancet-Vejbred
Lav Ranunkel
Liden Storkenæb
Liljekonval
Lodden Dueurt
Lugtløs Kamille
Lyse-Siv
Løvefod sp.
Læge-Jordrøg
Løgkarse
Mark-Ærenpris

Mark-Bynke
Mark-Forglemmigej
Marts-Viol
Merian
Mose-Bunke
Mælkebøtte sp.
Mørk Kongelys
Pastinak
Pilebladet Asters
Pinselilje
Prikbladet Perikon
Rank Evighedsblomst
Rank Vejsennep
Raps
Rejnfan
River
Roset-Springklap
Ru Kulsukker
Ru Svinemælk
Rød Arve
Rød Tvetand
Rørgræs
Sideskærm
Sildig Gyldenris
Skov-Galtetand
Skov-Hullæbe
Skov-Jordbær
Skvalderkål
Skærm-Vortemælk
Smalbladet Mangeløv (?)
Smalbladet Vikke
Snerle-Pileurt
Sort Natskygge
Spidsbladet Steffensurt
Stinkende Storkenæb
Stor Nælde
Storkronet Ærenpris
Stortoppet Hvene
Sump-Snerre
Svine-Mælde
Tazette
Tigger-Ranunkel
Tofrøet Vikke
Tornet Tidsel
Trævlekrone
Tykbladet Ærenpris
Vand-Peberrod
Vand-Skræppe
Vedbend-Ærenpris
Vej-Pileurt
Vild Gulerod
Vild Kørvel
Vild Løg
Virginia-Asters
Vorterod

Vandplanter

Billebo Klaseskærm
Bittersød Natskygge
Blære-Star
Blågrøn Kogleaks
Bredbladet Dunhammer
Bredbladet Mærke
Eng-Kabelleje
Eng-Karse
Eng-Nellikerod
Grenet Pindsvineknap
Gul Iris
Guld-karse sp.
Kattehale
Kors-Andemad
Korsknap
Lyse-Siv
Manna-Sødgræs
Stiv Star
Stor Nælde
Sump-Forglemmigej
Sværtevæld
Tagrør
Tigger-Ranunkel
Tykbladet Ærenpris
Tyndskulpet Brøndkarse
Vand-Mynte
Vand-Skræppe
Vandkarse
Vandrøllike
Vejbred-Skeblad

Træer og buske

Ahorn
Alm. Hæg
Alm. Hvidtjørn
Alm. Hyld
Ask
Benved
Blod-Ribs
Blodhassel
Brombær sp.
Bøg
Cypres sp.
Dværgmispel
Dun-Birk
Eg
Fjeld-Ribs
Fugle-Kirsebær
Gråpil
Hassel
Hvidtjørn
Ildtorn
Japansk Lærk
Kalkved
Korbær
Kristtorn
Kæmpegran (*Abies grandis*)

Liguster sp.
Mangeblomstret Rose
Mirabel
Navr
Normannsgran
Pil sp.
Rød-El
Rød-Gran
Rose sp.
Rynket Rose
Selje-Røn
Skov-Lind
Småbladet Lind
Snebær
Solbær
Stikkelsbær
Thuja sp.
Valnød
Vorte-Birk
Ægte Kastanie

Svampe

Alm Blækhat
Knippe-Svovlhat
Krystal-Støvbold
Quelets Skørhat
Skællet Stilkporesvamp
Violet Ametysthat

Fugle

Blishøne
Bogfinke
Fasan
Gærdesanger
Gøg
Grå Fluesnapper
Gråand
Grågås
Gråkrage
Gråspurv
Grandsanger
Gulspurv
Havesanger
Husskade
Hvid Vipstjert
Løvsanger
Munk
Nattergal
Ringdue
Rørhøg
Rørhøne
Sangdrossel
Sanglærke
Sjagger
Skovspurv
Solsort
Stor Flagspætte

Svaleklire
Tyrkerdue
Vibe

Pattedyr

Hare
Ræv
Rådyr

Paddler

Butsnudet Frø

Vanddyr

Bugsvømmer
Blå Libelle
Blåvinget Pragtvandnymfe
Døgnfluellarve
Guldsmed sp.
Rygsvømmer
Stor Mosesnegl
Vandbænkebidder
Vandkalvelarve
Vandnymfe
Vandnymfelarve
Vårfluellarve

Sommerfugle

Aurora
Blåfugl sp.
Bredpande sp.
Citronsommerfugl
Dagpåfugleøje
Engperlemorsommerfugl
Lille Kålsommerfugl
Nældens Takvinge
Nældesommerfugl
Skovrandøje

Edderkopper mv.

Krabbe-edderkop
Kvadrat-edderkop
Rov-edderkop
Star-edderkop ?

Andet

Stor Træhveps (*Vespa crabo*)
Syvpletet mariehøne
Vinbjergsnegl
Desuden er der fisk i søen